

De recente uitbraak van een E.coli-epidemie rond Hamburg was bijzonder leerzaam voor EU-watchers. De volksgezondheid werd bedreigd, de markt voor verdachte groentesoorten verstoord. Staatssecretaris Bleker van Landbouw ging in Brussel lobbyen voor compensatie van de gedupeerde Nederlandse komkommerkwekers. Terwijl de Nederlandse regering toch pleit voor meer nationale zelfredzaamheid. In zo'n crisis is de rol van de EU echter substantieel.

De E.coli/ komkommercrisis

Ieder voor zich en Europa voor ons allen!

De regering Rutte spreekt betrekkelijk klare taal over de Europese Unie. Nederland wil minder afdragen aan de EU en stelt zich keihard op bij onderhandelingen over hulp aan de lidstaten die door de financiële crisis het zwaarst getroffen zijn. Europa moet in het algemeen bescheidener. Maar we blijven natuurlijk wel meedoen, wordt er minder uitgesproken aan toegevoegd.

Maar toen de Nederlandse tuinders slachtoffer werden van de verdachtmaking van komkommers en later ook tomaten, paprika en sla, als besmettingsbron bij de uitbraak van de E.Coli-epidemie, wendde de Nederlandse regering zich prompt tot Brussel. Staatssecretaris Bleker van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie rechtvaardigde die stap als een poging 'ons geld' terug te halen. Dit was zelfs *De Telegraaf* te gortig – gangmaker van een krachtige campagne om de Grieken niet tegemoet te komen en meer in het algemeen Europees beleid zo veel mogelijk te negeren.

Crisissituatie

De gezondheids crisis begon in mei in Hamburg en Bremen toen patiënten besmet raakten met een zeldzame variant van de E.coli-bacterie. Tot eind juni werden ruim

drieduizend mensen ziek en vielen 41 doden. Op 22 mei waarschuwden de Duitse autoriteiten conform afspraak de Europese Commissie over de uitbraak. Er bestaan in Europa twee mechanismen om informatie over dergelijke volksgezondheidsproblemen uit te wisselen: het Systeem voor vroegtijdige waarschuwing en maatregelen (Early Warning and Response System, EWRS) en het Alarmsysteem voor voedsel en diervoeder (Rapid Alert System for Food and Feed, RASFF).

Voedselveiligheid is een belangrijk speerpunt van het beleid van de Europese Commissie. 'De geïntegreerde aanpak van de EU inzake voedselveiligheid, diergezondheid, dierenwelzijn en plantengezondheid in de Europese Unie te waarborgen via coherente maatregelen van "boer tot bord" en aangepaste controles, en er tegelijkertijd voor te zorgen dat de interne markt doeltreffend functioneert', aldus de website van het Direc-

**Voedselveiligheid
is een speerpunt
in het EU-beleid**

tooraat-Generaal Gezondheid en Consumenten (SANCO) van de Europese Commissie. Ze beschikt daartoe over een aantal agentschappen, zoals de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (European Food Safety Authority, EFSA) in Parma, en het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (European Centre for Disease Prevention and Control, ECDC) in Stockholm, dat in 2004 werd opgericht na de uitbraak van SARS. Tot slot zijn er de Europese Reference Laboratories, elk voor een specifieke ziekte. Het laboratorium voor Escherichia coli zit in Rome.

De E.coli-uitbraak is ook uitgebreid besproken op menige commissievergadering, in ministerraden, in comités van Europese en nationale deskundigen, en in het Europees Parlement.

Elke lidstaat heeft verder een eigen organisatie voor de volksgezondheid en voor voedselveiligheid. De websites van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) geven alleen informatie over de situatie in Nederland. De site van het RIVM bevat nog een link naar het Robert Koch Instituut, zijn tegenhanger in Duitsland. Daar is de volksgezondheid echter een bevoegdheid van de deelstaten.

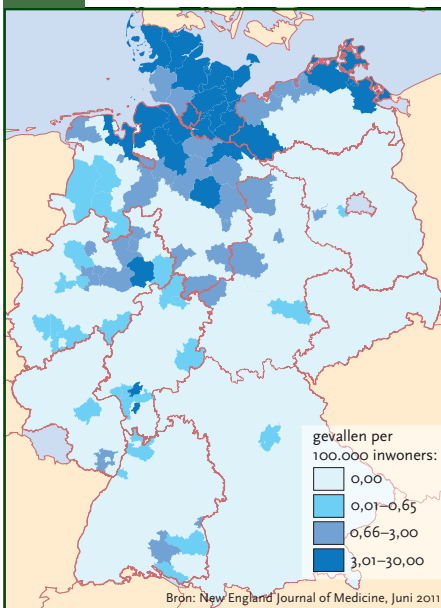
Komkommerteler John de Koning in het Westlandse Pijnacker kreeg gisteren te horen dat zijn hele oogst vernietigd wordt vanwege mogelijke besmetting met de E.coli-bacterie. Alle komkommers zijn geplukt en ook de exemplaren die al in dozen zitten worden in de container gekieperd.

buiten toe erg ongecoördineerd op. De betrokken deelstaten Hamburg, Bremen en Nedersaksen hebben elk een eigen ministerie van Gezondheid en die leken er vooral op gebrand de bron van de infectie buiten de eigen grens te vinden: in een andere deelstaat of lidstaat van de EU. De medische autoriteiten zochten met man en macht naar de bron van de infectie, en de Duitse deelstaatautoriteiten dachten slagvaardig te zijn door mogelijke verdachten gelijk bekend te maken. Achtereenvolgens werden Spaanse, Nederlandse en Deense komkommers beschuldigd en later andere groenten, totdat uiteindelijk een Duitse taugételer de zwartepiet kreeg toegespeeld.

De Duitse autoriteiten raadden mensen af komkommers te eten. In andere Europese landen trokken consumenten ook hun conclusies uit de overvloedige berichtgeving. Enkele landen buiten de EU sloten hun grenzen voor Europese groenten. De Libanese en Saoedische importverboden heeft vast lang niet iedereen meegekregen, maar wat wel als een bom insloeg was het Russische besluit om de grenzen te sluiten voor groenten uit Duitsland en Spanje, en op 2 juni voor alle Europese groenten.

Enorme hoeveelheden groenten moesten worden vernietigd omdat er geen vraag meer was. Half juni ging het in Nederland al om 30 miljoen kilo: 13 miljoen kilo komkommers en even veel tomaten, 700 ton paprika's, 80

Verspreiding van de besmetting met de E.coli-bacterie in mei-juni 2011 in Duitsland

De epidemie bleef geografisch goeddeels tot Noord-Duitsland beperkt. De besmetting vond kennelijk steeds daar plaats. Daarom bleef de regio in Duitse handen. Anders dan de laboratoria die onderzoekswerk verrichtten (kader), traden de Duitse autoriteiten naar

Uitdovende uitbraak

De uitbraak van E.coli-besmetting leek eind juni af te lopen. Op 22 juni verscheen een voorlopig verslag van het Robert Koch Instituut, dat een hoofdrol speelde in het onderzoek, in het *New England Journal of Medicine*. Deze uitbraak van de E.coli heeft een paar opvallende kenmerken. Er zijn relatief veel volwassenen slachtoffer, onder wie veel vrouwen. De kaart toont de geografische spreiding van de geconstateerde gevallen als percentage van de bevolking. Het eerste geval deed zich vermoedelijk voor op 8 mei. Het Robert Koch Instituut werd bij een cluster van drie gevallen geïnformeerd op 19 mei en kwam op 20 mei in actie. De Europese waarschuwing volgde op 22 mei en de groei van

het aantal nieuwe gevallen bereikte een hoogtepunt op 21-24 mei. Er verschenen voortdurend updates over het verloop op de websites van de betrokken Europese instituten, alles in het kader van de World Health Organization, die alle informatie verzamelde. Er is een lange traditie van internationale samenwerking inzake besmettelijke ziekten. Begonnen in Europa, is die samenwerking nu wereldomspannend. Het EU-circuit maakt er deel van uit. Intussen blijft het communiceren over uitbraken van besmettelijke ziekten lastig, met tal van onverwachte wendingen en gevolgen in alle mogelijke richtingen. Die opgave wordt in de toekomst alleen maar groter.

Staatssecretaris Henk Bleker op bezoek bij gedupeerde komkommerkwekers in het Westland.

De schade voor Europese telers bedroeg circa 417 miljoen euro per week

ton sla, plus 300 hectare aan niet geoogste producten. De media brachten schokkende verhalen over de gigantische omzetverliezen die gezonde bedrijven in één klap aan de rand van de afgrond brachten en tot ontslag van werknemers leidden.

De schade voor Europese telers werd geschat op 417 miljoen euro per week. Natuurlijk werd de Duitse tuinbouw diep geraakt, maar de ineenstorting van de vraag trof in het bijzonder de op export gerichte Nederlandse en Spaanse tuinders. Volgens Komkommer.net neemt Nederland in de zomermaanden ruim de helft van de totale EU-groente-export naar Rusland voor haar rekening. Jaarlijks gaat het om zo'n 150 miljoen euro (van de 850 miljoen euro export van Europese groenten). De Duitse markt is voor Nederlandse exporteurs nog veel belangrijker en het vertrouwen van de Duitse consumenten kwam maar langzaam terug.

Europees noodfonds

Sommige vertegenwoordigers van tuinders en politici uit Spanje en Nederland wilden Duitsland laten opdraaien voor de kosten van de verloren oogst en de vernietiging ervan. Maar al snel keek men richting Brussel voor compensatie. Staatssecretaris Bleker vond het niet kies en onverstandig een claim bij Duitsland te leggen. Dat vond Duitsland ook.

Het Europees Landbouwbeleid is goed voor zo'n 40% van de uitgaven van de EU

en kent tal van mechanismen voor dit soort crisissituaties. De Economische Gemeenschap heeft vanaf het begin, al ten tijde van de Nederlandse commissaris van Landbouw Sicco Mansholt (1958-1973), veel geld besteed aan de Europese landbouw: omwille van de voedselzekerheid, de productiviteit en inkomensgaranties voor producenten. Daartoe is een berucht systeem van subsidies, garanties en quota ontwikkeld. De op grond van deze systematiek overeengekomen Europese noodhulp voor tuinbouwbedrijven bij deze crisis bedroeg eerst 150, later 210 miljoen euro. Ter vergelijking: Nederland stelde voor hetzelfde doel 10 miljoen euro beschikbaar.

Russisch importverbod

Brussel speelde ook de hoofdrol bij pogingen tot herstel van de handel met Rusland. Het overleg tussen de Europese Commissie en de Russische Federatie over de opheffing van het importverbod verliep stroef. Een bliksembezoek van staatssecretaris Bleker hielp in eerste instantie niet. De publiciteit eromheen leek vooral ingegeven door de wens de achterban van het CDA tevreden te stellen. Europese aandrang tijdens de EU-Rusland-top in Nizjni Novgorod hielp evenmin. Op de toespel van de EU dat het handhaven van het verbod een belemmering zou zijn voor de toetreding van Rusland tot de Wereldhandelsorganisatie WTO, antwoordde premier Poetin melodramatisch dat hij niet bereid was het leven van de Russen daarvoor op het spel te zetten. De Commissie bleef in de volgende weken onderhandelen maar Rusland liet zich niet eenvoudig tevredenstellen. Uiteindelijk lukte het commissaris John Dalli van Gezondheid en Consumentenzaken een akkoord te bereiken, maar de grens ging na een maand als eerste weer open voor Nederlandse en Belgische groenten. De reden voor de verschillende behandeling van EU-lidstaten werd niet helemaal duidelijk. De Europese commissaris bekritiseerde eerder de soloactie van de Nederlandse staatssecretaris en hamerde erop dat de EU gezamenlijk moet optreden. Het werd niet gewaardeerd dat de Nederlandse regering op eigen houtje voor de belangen van Nederlandse tuinders ijverde, met het gevaar dat zij de Europese onderhandelaars in de wielen reed en vooral dat de Europese groenteproducenten tegen elkaar werden opgezet. •